

APOLLOSCHOLEN

APOLLO SCHOOLS

12 Willem Witsenstraat 12-14, Amsterdam
1980-1983
Herman Hertzberger (°1932)

De Willemspark- en Montessorischool liggen naast elkaar aan een pleintje. Beide gebouwen zijn vrijwel identiek en zien er aan de buitenkant uit als villa's, waardoor ze opgaan in de rest van de bebouwing langs de Apollolaan. Een vierkante plattegrond telt telkens vier klaslokalen rond een centrale hal. Verdiepingen liggen *split-level*, dat wil zeggen geschakeerd boven elkaar – die opzet past Herman Hertzberger vaker toe. Als architect en stedenbouwer was hij een uitgesproken voorstander van het utopische principe dat goede vormgeving een heilzame, soms beschavende werking kan uitoefenen op de houding en vorming van een individuele gebruiker. Een gebouw moet helpen om mensen samen te brengen en met elkaar te verbinden. Die ideeën kregen in het ontwerp van de Apolloscholen uitwerking in een ruime trappenhal. De grote trap fungeert als auditorium en wordt niet alleen voor voorstellingen gebruikt, maar ook als een plek waar kinderen individueel of in groepen kunnen werken. Het is Hertzbergers eigentijdse vertaling van de agora uit de Griekse oudheid als de plaats waar zich het gemeenschappelijke leven afspeelt.

The Willemspark School and the Montessori School are situated in a tiny square. Both buildings are almost identical. From the outside, they look like villas, blending in seamlessly with the other buildings along Apollolaan. The square floor plan consists of four classrooms that are arranged around a central hall, with split-level floors above them. The architect and urban planner Herman Hertzberger often used this design concept. He strongly believed in the utopian principle that good design can sometimes have a wholesome, civilizing effect on the mindset and education of the individual user. Buildings must connect people, must bring them together. He achieved this objective in his design for the Apollo schools, by adding a spacious stairwell. The large staircase is used as an auditorium for performances, but also as a place where children can work individually or in groups. In a sense, this is Hertzberger's contemporary version of the agora of Greek antiquity as a place for the common life.

SANATORIUM ZONNESTRAAL

22 Loosdrechtse Bos 17, Hilversum
1926-1928
Jan Duiker (1890-1935)

De korte loopbaan van Jan Duiker bracht een aantal markante gebouwen voort, die we tegenwoordig tot de canon van het Nieuwe Bouwen rekenen. Sanatorium Zonnestraal, een van meesterwerken die Duiker samen met Bernard Bijvoet en Jan Gerko Wiebenga ontwierp, ontsnapte in de jaren negentig ternauwernood aan de sloophamer. Na zorgvuldige restauratie staat het tegenwoordig op de Unesco-werelderfgoedlijst. Het sanatorium voor tuberculosepatiënten was een schoolvoorbeeld van het streven naar 'licht, lucht en groen', dat centraal stond bij een jonge generatie architecten, die zich in juni 1928 verenigden in het internationale architectencongres CIAM. Voor Nederland ondertekenden Gerrit Rietveld, H.P. Berlage en Mart Stam de oprichtingsverklaring. Omdat Jan Duiker in diezelfde periode druk bezig was met de oplevering van Zonnestraal, zou hij zich pas twee jaar later aansluiten. Zijn faam was hem intussen vooruitgesnel: Zonnestraal werd al tijdens de bouw bezocht door de Finse bouwmeester Alvar Aalto die de V-vormige plattegrond overnam in zijn beroemde Paimio Sanatorium.

During his short career, Jan Duiker designed a number of eye-catching buildings, which have since become icons of New Objectivity architecture ('Nieuwe Bouwen'). The Zonnestraal Sanatorium, one of the masterpieces that Duiker designed in collaboration with Bernard Bijvoet and Jan Gerko Wiebenga, narrowly escaped demolition in the Nineties. After a thorough restoration, it was added to the Unesco World Heritage List. The sanatorium for tuberculosis patients was a perfect example of the 'light, air and green space' an entire generation of young architects, which joined forces in June 1928 in the CIAM international architects' congress, sought to achieve. Gerrit Rietveld, H.P. Berlage and Mart Stam signed the declaration of intent on behalf of the Netherlands. During that same period, Jan Duiker was working on completing Zonnestraal, which is why he only signed the act of association two years later, by which time he was already famous. The Finnish architect Alvar Aalto visited the Zonnestraal construction site, subsequently using the V-shaped floor plan in his famous Paimio Sanatorium.

KUBUSWONINGEN

CUBE HOUSES

54 Overblaak, Rotterdam
1982-1984
Piet Blom (1934-1999)

Piet Blom was, samen met onder andere Aldo van Eyck (zie p. 26) en Herman Hertzberger (zie p. 32 & 166), een voorman van het structuralisme in Nederland. In hun projecten wilden deze architecten 'de menselijke maat' centraal stellen: ze streefden ernaar grootschalige nieuwbouwprojecten op te delen in kleinschalige units, die voor mensen herkenbaar zouden blijven. De fameuze Kubuswoningen zijn een mooi voorbeeld van dat principe. Ze werden voor het eerst gebouwd als een experiment in Helmond, in 1974. De inspiratie voor het concept van gekantelde kubussen op een paal vond Piet Blom bij Le Corbusier. Door de woningen op kolommen te plaatsen, ontstond eronder ruimte voor winkels en andere gemeenschappelijke voorzieningen, die voor meer sociale cohesie zorgden. In de zeshoekige kolommen werden telkens de toegang en het trappenhuis ondergebracht. In De Blaak werden, deels over een auto-weg, 36 kubus-woningen gebouwd en 13 bedrijfsruimten. Volgens de visie van Piet Blom zou dit project bekend staan als het Blaakse Bos; iedere woning stond als een boom in het grotere geheel van het bos.

Together with Aldo van Eyck (see p. 26) and Herman Hertzberger (see p. 32 & 166), Piet Blom is one of the leading architects of structuralism in the Netherlands. A key principle in their ideas and projects was 'the human dimension': was they wanted to subdivide large-scale new-build projects into smaller units, which people could still recognise. The famous Cube Houses are a perfect example of that principle. They were originally built in Helmond in 1974 as an experiment. Blom was inspired for his ensemble of tilted houses on pylons by Le Corbusier. He positioned the houses on pylons to create space under them for shops and other amenities, which promoted social cohesion. The entrance and stairwell are situated in the hexagonal columns. Some of the 36 cube houses and 13 commercial spaces in Rotterdam were built directly over a busy motorway. Piet Blom's vision was that this project would become 'het Blaakse Bos' (Blaak Forest), with each house resembling a tree in a larger forest.

EVOLUON

67 Noord Brabantlaan 1A, Eindhoven

1962-1966

Louis C. Kalf (1897-1976) & Leo de Bever (1930-2015)

Als een UFO lijkt het Evoluon neergedaald op een keurig Eindhovenens grasperk. Deze architectonische uitwerking van Philips' slogan 'Triomf der Techniek' behuiste de tentoonstelling 'Mens en Vooruitgang', die demonstreerde dat het leven door mechanisering en automatisering alleen maar beter en interessanter zou worden. Voor Louis Kalf, opgeleid als bouwkundig ingenieur, volgde dit droomproject op een carrière van bijna veertig jaar als vaste reclame-, product- en lichtontwerper voor Philips. Na zijn pensionering in 1960 werkte hij met architect Leo de Bever deze ultieme opdracht uit. Als productontwerper schatte Kalf de kracht van een stevige beeldspraak naar waarde. De tentoonstellingsruimte met een vloeroppervlak van 4700 vierkante meter is ondergebracht in twee kolossale schalen met een diameter van 77 meter, die steunen op twaalf V-vormige kolommen. Die buitenvorm was weliswaar ongekend in de Nederlandse architectuurgeschiedenis, maar vertoont wel treffende gelijkheid met een serie tafellampen die Kalf in de jaren vijftig had ontworpen.

Evoluon resembles a UFO that has just landed on a well-tended lawn in Eindhoven. This architectural manifestation of Philips's slogan, 'the triumph of technology', was home to an exhibition on human progress, which aimed to demonstrate that life would only become better and more interesting thanks to mechanisation and automation. This project was the culmination of the career of the engineer Louis Kalf, who trained as a civil engineer, and who worked for Philips for almost forty years as an advertising, product and lighting designer. After his retirement in 1960, he conceived this building with the architect Leo de Bever. As a product designer, Kalf understood the value of good symbolism. The 4700 sq.m. exhibition space is situated in two colossal semi-circular volumes, with a diameter of 77 metres, which rest on twelve V-shaped columns. Although this was a pioneering design in Dutch architecture history, the shape bore a striking resemblance to a series of table lamps that Kalf designed in the Fifties.

CENTRAAL BEHEER KANTOOR- GEBOUW / OFFICE BUILDING

79 Prins Willem-Alexanderlaan 651, Apeldoorn
1968-1971
Herman Hertzberger (°1932)

Het kantoor van verzekeraar Centraal Beheer in Apeldoorn was een architectonische uiting van de democratiseringsgolf van de late jaren zestig. Herman Hertzberger wilde een einde maken aan de eenvormigheid van eideloze rijen werk- en vergaderruimten langs grijze anonieme gangen. Werken zou veel fijner kunnen zijn, zo vond hij, als er bij de inrichting van gebouwen rekening werd gehouden met sociale aspecten. Langs de buitenkant lijkt Centraal Beheer één groot gebouw, opgetrokken in betonsteen maar Hertzberger verdeelde het volume over zestig kleine torenachtige units. Medewerkers kunnen elkaar zien vanaf verschillende balkons en ontmoeten elkaar op een van de vele koffiepunten. Het ontwerp past in de internationale stroming van het structuralisme die in Nederland werd vertegenwoordigd door de Forumgroep, genoemd naar het gelijknamige tijdschrift. Naast Hertzberger maakten ook Aldo van Eyck (zie p. 26) en Jaap Bakema (zie p. 96 & 134) deel uit van deze groep architecten; zij verzetten zich tegen de verloedering van het Nieuwe Bouwen en de veronachtzaming van menselijke waarden.

The office building of the Centraal Beheer insurance company in Apeldoorn was the architectural manifestation of the wave of democratisation of the late Sixties. The architect Herman Hertzberger had had enough of the endless and uniform sequences of meeting rooms and offices along grey anonymous hallways. He felt going into work would be much more pleasant if certain social aspects were factored in during the design and layout of buildings. On the outside, Centraal Beheer looks like one large building in concrete stone, but Hertzberger subdivided the volume into sixty small tower units. The employees can see each other from the various balconies and meet at one of the many coffee points. The design ties in with the international 'structuralist' movement, which was represented in the Netherlands by the Forum group. It was named after the eponymous journal, and had some well-known members like Hertzberger, Aldo van Eyck (see p. 26) and Jaap Bakema (see p. 96 & 134). These architects opposed the decay of modernity and the disregards of human values.

VAKANTIEHUISJES / HOLIDAY HOMES

84 Zuid- & Noordwester Vlieland – Ankerplaats 36/37, Oost-Vlieland
1999-2000
Abe Bonnema (1926-2001)

In 2015 won Dick Van Wageningen met zijn ontwerp voor het Nationaal Militair Museum (zie p. 60) de 'Abe Bonnemaprijs voor Architectuur'. De instelling van deze tweejaarlijkse prijs toont hoeveel passie architect Abe Bonnema had voor zijn vak. Een ander voorbeeld is de 18 miljoen euro die hij na zijn overlijden naliet voor de bouw van een architectuurmuseum in Leeuwarden, waarvoor hij zelf de locatie én de keuze van architect had bepaald. Met dit legaat zou Hubert-Jan Henket het Fries Museum ontwerpen. Bonnema bouwde zelf veel in Friesland, maar tot zijn oeuvre behoren ook de hoge toren van Nationale Nederlanden in Rotterdam en het kantoor van de Belastingdienst langs de A10 West in Amsterdam. Deze huisjes in de duinen van Vlieland zijn een van zijn laatste projecten. De twee identieke bouwsels kijken uit over de Noordzee en lijken op te gaan in het landschap – dat is dankzij de asymmetrische daken, bekleed in groen gepatineerd koper. Tegelijkertijd zijn het eigenwijze, bijna sculpturale vormen.

In 2015, Dick Van Wageningen won the 'Abe Bonnemaprijs voor Architectuur' with his design for the National Military Museum (see p. 60). The creation of this biennial prize shows how passionate the architect Abe Bonnema was about his profession. Another example is the 18 million euros he bequeathed upon his death for the construction of an architecture museum in Leeuwarden. He had already chosen the location and the architect himself – it was Hubert-Jan Henket who designed the Fries Museum with this bequest. Bonnema ensures that he would not be forgotten by designing several buildings in Friesland, as well as the tall tower of Nationale Nederlanden in Rotterdam and the offices of the International Revenue Service along the A12 West in Amsterdam. These houses in the Vlieland dunes are among his last projects. The two identical cottages have a view of the North Sea and seem to blend in with the landscape, thanks to the asymmetric roofs, which are clad with green patinated copper. At the same time, he has created unique, almost sculptural shapes.

INDEX

OP NAAM VAN ARCHITECT / ARCHITECTENBUREAU NAME OF THE ARCHITECT / ARCHITECTURAL FIRM

- Alberts, Ton _____ p. 30
Arets, Wiel _____ p. 64, 152
Bakema, Jaap _____ p. 96, 134, 166
Beltman, Gerrit _____ p. 146
Bentham Crowell Architects _____ p. 128
Berlage, H.P. _____ p. 10, 20, 22, 52, 84
Bijvoet, Bernard _____ p. 52, 138
Blokland, Piet _____ p. 70
Blom, Piet _____ p. 116
Bodon, Alexander _____ p. 28
Bonnema, Abe _____ p. 176
Bos, Caroline _____ p. 160
Brinkman, Johannes _____ p. 102, 104
Buijs, Jan _____ p. 28, 82
Choisy, Jacques _____ p. 28, 82
Claus en Kaan _____ p. 44, 90
Claus, Felix _____ p. 60, 90
Coenen, Jo _____ p. 36, 120
Cruz y Ortiz _____ p. 42
Cruz, Antonio _____ p. 42
Cuypers, Pierre _____ p. 42
Dam, Diederik & Partners _____ p. 94
De Bazel, Karel _____ p. 18
De Bever, Leo _____ p. 142
De Klerk, Michel _____ p. 12, 14, 16
De Lucchi, Michele _____ p. 172
Dekkers, Iggie _____ p. 144
Delugan-Meissl, Elke _____ p. 44
Delugan, Roman _____ p. 44
Dok architecten _____ p. 168
Dudok, W.M. _____ p. 54
Duiker, Jan _____ p. 20, 24, 52, 80
Eek en Dekkers Architecten _____ p. 144
Eek, Piet Hein _____ p. 144
Groosman, Ernest _____ p. 110
Hamdorff, Wouter _____ p. 70
Hertzberger, Herman _____ p. 26, 32, 166
Himmelb(())au, Coop _____ p. 172
Holt, Gerard _____ p. 138
Holtrop, Anne _____ p. 72
Hooykaas, Trude _____ p. 40
Houben, Francine _____ p. 98
Kaan, Kees _____ p. 90
Kalff, Louis C. _____ p. 142
Kollhoff, Hans _____ p. 36
Koolhaas, Rem _____ p. 122, 126
Körmeling, John _____ p. 136
Koschuch, Patrick _____ p. 162
Kraaijvanger Architects _____ p. 74
Kramer, Piet _____ p. 12, 16, 78
Lürsen, Joan _____ p. 28, 82
Luthmann, J.M. _____ p. 164
Maaskant, Hugh _____ p. 50, 108, 112
Mecanoo _____ p. 98
Meier, Richard _____ p. 86
Mellini, Alessandro _____ p. 172
Merckx+Girod _____ p. 156
Meyer, Roberto _____ p. 38, 128
MVRDV _____ p. 46, 56, 130
MVSA _____ p. 38, 92, 128
Neutelings, Willem Jan _____ p. 58
Nouvel, Jean _____ p. 94
Office for Metropolitan Architecture –
OMA _____ p. 122, 126
ONL _____ p. 66
Oosterhuis, Kas _____ p. 66
Ortiz, Antonio _____ p. 42
OTH architecten _____ p. 40
Oud, J.J.P. _____ p. 68, 100
Peutz, Frits _____ p. 150
Prouvé, Jean _____ p. 114
Quist, Wim _____ p. 132
Rapp, Christian _____ p. 36
Riedijk, Michel _____ p. 58
Rietveld, Gerrit _____ p. 52, 62, 132, 146
Roosenburg, Dirk _____ p. 140, 174
Schilperoord, Jopp _____ p. 118
Soeters, Sjoerd _____ p. 48
Staal, J.F. _____ p. 22
Starck, Philippe _____ p. 172
Strasser, E.E. _____ p. 84
Struijs, Maarten _____ p. 118
UNStudio _____ p. 124, 160
Uytenhaak, Rudy _____ p. 34
Van 't Hoff, Robert _____ p. 68
Van Berkel, Ben _____ p. 124, 160
Van den Broek, Jo _____ p. 96, 134
Van der Laan, Dom Hans _____ p. 154
Van der Mey, Jo _____ p. 12
Van der Pol, Liesbeth _____ p. 168
Van der Vlugt, Leendert _____ p. 102, 104
Van Dongen, Frits _____ p. 162
Van Embden, S.J. _____ p. 114
Van Eyck, Aldo _____ p. 26, 116, 166
Van Huut, Max _____ p. 30
Van Iterson, Frederik _____ p. 148
Van Klingeren, Frank _____ p. 170
Van Ravesteijn, Sybold _____ p. 106, 128, 158
Van Schooten, Jeroen _____ p. 38, 92, 128
Van Tijen, Willem _____ p. 108
Van Wageningen, Dick _____ p. 60, 176
Vermeulen, Do Janne _____ p. 92
Weeber, Carel _____ p. 88
West 8 _____ p. 128
Wiebenga, Jan Gerko _____ p. 80
Wils, Jan _____ p. 76
Zwart, Piet _____ p. 84

Radiozendstation / Transmission Station Kootwijk, Apeldoorn:
Julius Maria Luthmann
Hoge Raad der Nederlanden, Den Haag: KAAAN Architecten

ERIK MATTIE – Architectuurhistoricus Bureau M&DM – mdm-advies.nl

Koopmansbeurs / Stock exchange, Amsterdam: Hendrik Petrus Berlage
Woningcoöperatie / Socialist housing Eigen Haard ('Het Schip' / 'The Ship'), Amsterdam: Michel de Klerk
Huis / House Sonneveld, Rotterdam: Leendert van der Vlugt & Johannes Brinkman
Rietveld Schröderhuis, Utrecht: Gerrit Rietveld
Nirwana flatgebouw / apartment building, Den Haag: Jan Duiker & Jan Gerko Wiebenga
Radiozendstation / Transmission Station Kootwijk, Apeldoorn:
Julius Maria Luthmann
Bioscoop / Cinema Cineac: Jan Duiker
Raadhuis / Town Hall, Hilversum: Willem Marinus Dudok
Van Nellefabriek / factory, Rotterdam: Johannes Brinkman & Leendert van der Vlugt
Groothandelsgebouw, Rotterdam: Hugh Maaskant & Willem van Tijen

BJARNE MASTENBROEK – SeARCH – search.nl

Must-see project: Skewed Stolp boerderij / farmhouse, Jisp, Friesland

Woningwetwoningen / Housing Act houses Van Beuningestraat, Amsterdam: J.E. van der Pek
Woningen / Housing Pieter Lodewijkakstraat (De Dageraad), Amsterdam: Michel de Klerk & Piet Kramer
Sanatorium Zonnestraal, Hilversum: Jan Duiker, Bernard Bijvoet & Jan Gerko Wiebenga
Openluchtschool / Open air school, Amsterdam: Jan Duiker
Van Nellefabriek / factory, Rotterdam: Johannes Brinkman & Leendert van der Vlugt
Luchthaven Schiphol / Airport, Amsterdam: NACO, Marius Duintjer, Frans de Weger
Kantoren- en wooncomplex / Offices and housing complex De Rotterdam, Rotterdam: OMA (Office for Metropolitan Architecture)

INA MEIJER & MATTHIJS VAN CRUIJSEN – Studio InaMatt – www.ina-matt.com

Must-see project: Boederij / Farmhouse Pingjum, Friesland

Landmark 'It Goddeloas Fiersicht', Dokkum-Drachten:
Next Architects
Station Rotterdam-Centraal, Rotterdam: Benthem Crouwel Architects e.a.
Schooltuin / School garden De Buitenkans, Roosendaal: RO&AD Architecten
Creative and social workspace De Ceuveld, Amsterdam:
Space&Matter
Tankstation / Petrol Station, Den Bosch: A. Meijlink
Silodam, Amsterdam: MVRDV
Renovatie / Renovation Rijksmuseum, Amsterdam: Cruz y Ortiz